

Společnost bez právní subjektivity a společné jmění manželů (13. 9. 2021)

Společnost bez právní subjektivity a společné jmění manželů

Účast ve společnosti bez právní subjektivity ve smyslu § 2716 a násl. občanského zákoníku a společné jmění manželů

Z různých důvodů, ať již daňových nebo charakteru podnikání, využívají podnikatelé ke svému podnikání nejen obchodních společností, ale také společnosti bez právní subjektivity ve smyslu § 2716 a násl. občanského zákoníku (dříve sdružení dle § 829 starého občanského zákoníku). Stávající občanský zákoník společnost upravuje detailněji co do úpravy poměrů ve společnosti, navazuje na předchozí právní úpravu, stále ale pomíjí vztah mezi touto účastí ve společnosti a společným jměním manželů. Některé otázky již (vzhledem k předchozí právní úpravě) soudní praxe zodpověděla, jiné jsou stále bez odpovědi jak ze strany soudů, tak odborné literatury. Klíčovými otázkami pro tuto společnost a společné jmění manželů, které jsou v případě obchodních společností a společného jmění manželů zcela jasné, jsou vlastnické právo k věcem ve společnosti nabytých před a za trvání manželství a vypořádání účasti ve společnosti při zániku společného jmění manželů.

Vypořádání účasti ve společnosti při zániku společného jmění manželů.

Jasno je snad jen ve způsobu vypořádání účasti ve společnosti při zániku společného jmění a ocenění její hodnoty. Soudy dovodily, že se neprovádí vypořádání jednotlivých věcí ve spoluvlastnictví členů společnosti (aniž by se ale vyjádřily k tomu, kdo je vlastníkem těchto věcí, jak uvedeno dále), ale vypořádání se provede stanovením fiktivního vypořádacího podílu, jako by společnost zanikala a příslušný podíl na této hodnotě (tedy majetková hodnota) je pak součástí společného jmění manželů a vypořádává se mezi manželi.

Hodnota účasti ve společnosti by byla stanovena velice podobně jako např. hodnota podílu ve společnosti s ručením omezeným, který je součástí společného jmění manželů. A stejně tak jako v případě společnosti s ručením omezeným není možné, aby druhý manžel nabyt jakákoli práva ke společnosti nebo se dokonce stal společníkem společnosti (tedy do vypořádání vstupuje pouze peněžní částka k úhradě druhému manželovi).

Současně soudy vyslovily závěr, že od této hodnoty by měly být odečteny vnosy manžela z výlučných prostředků do společnosti. Otázkou tak zůstává, jak postupovat v situaci, kdy společnost byla založena ještě před uzavřením manželství a její činnost pokračovala za trvání manželství. Jakým způsobem se má vznik společnosti před manželstvím zohlednit? Odpověď zřejmě tkví v posouzení majetkového režimu majetku nabývaného v rámci činnosti společnosti (jak rozvedeno dále). Variantou zajišťující rozumné uspořádání by mohlo být stanovení hodnoty (opět fiktivní) podílu ve společnosti ke dni uzavření manželství (jako vnos z výlučného majetku do hodnoty společnosti vygenerované za trvání manželství) a její odečtení od současné hodnoty účasti ve společnosti.

Vlastnictví k jednotlivým věcem užívaných v rámci společnosti – tedy co se ohodnocuje a co „patří společnosti“

Občanský zákoník pouze lapidárně stanoví, že podíly na nabývaném majetku společnosti jsou stejné a o vzájemných právech platí ustanovení o spoluvlastnictví. Je nepochybné, že nabývaný majetek musí být nabyt za trvání společnosti a za realizace společné záležitosti (společníci tak jistě mohou nabývat majetek zcela mimo společnost). Majetek nabývaný na trvání společnosti má být nabýván do spoluvlastnictví jeho účastníků. Občanský zákoník současně jasně stanoví, že součástí společného jmění je vše, čeho manželé společně nebo jeden z nich nabude za trvání manželství, s některými výjimkami (např. dary, restituce atd.). Rozsah výjimek je uzavřený a podnikání v rámci společnosti uvedeno není. Konflikt zákonné úpravy podílu ve společnosti a manželského majetkového práva ale občanský zákoník již neřeší.

Varianty jsou v zásadě tři. Buďto „zvítězí“ společné jmění, a ve vztahu k dalším účastníkům společnosti jsou věci ve

spoluvlastnictví, ale spoluvlastnický podíl manžela na věcech ve společnosti je součástí společného jmění, nebo se naopak vytvoří majetek zcela vyčleněný ze společného jmění, nebo alternativně (ve shodě se způsobem vypořádání „podílu ve společnosti“ jak uvedeno výše) věci sice budou mimo společné jmění manželů, ale společné jmění bude mít nárok při jeho zániku a vypořádání na výplatu hodnoty fiktivního vypořádacího podílu. Ani soudní praxe opět odpověď nedává, dokonce existují protichůdné názory favorizující první a třetí variantu. Zde se přikláním ke třetí alternativní variantě, která nejlépe odpovídá způsobu vypořádání účasti na společnosti, o které nejsou spory.

Tento názor podporuje i znění § 711 občanského zákoníku, ze kterého je patrné, že částky výtěžku ze mzdy, platu i z jiné výtěžné činnosti se stávají součástí společného jmění až v okamžiku, kdy je s nimi oprávněn příslušný manžel nakládat. V případě prostředků „vydělaných“ společností ale taková možnost není (až do doby, kdy je zisk ze společnosti po dohodě jeho společníků vyplacen), a byť opět soudní praxe i odborná literatura mlčí, lze se domnívat, že i situaci společnosti lze pod tuto situaci podřadit. Pokud tedy „vydělané“ peníze nejsou rozděleny a nejsou součástí společného jmění, je pak logické, že ani za ně pořízené hodnoty (transformované) se nemohu stát součástí společného jmění.

Je třeba ale současně uvést, že tímto způsobem se rozsah společného jmění zmenšuje (být je chráněno případným fiktivním vypořádacím podílem, tedy se k hodnotě věci tímto způsobem dostane), což je v rozporu se základní judikovanou doktrínou, že „společné jmění má tendenci se roztahovat co nejvíce, a to i v případě pochybností“.

S tím souvisí i další otázka vypořádání majetku určeného pro společnost – vnosi z prostředků vynaložených mimo společné jmění manželů ať již za trvání manželství nebo před ním – zda majetek společnosti zůstává jako celek (mění se za trvání manželství) mimo společné jmění, nebo zda jsou zohledněny právě jen změny za trvání manželství (tedy stav ke dni uzavření manželství je jen stavem „nula“) nebo zda se předchozí aktivita společnosti před uzavřením manželství nezohledňuje. Opět neexistuje žádná soudní praxe. První a třetí variantu považuji za nespravedlivou vůči společnému jmění, ve variantě první by bylo navíc stejné vypořádání jako v případě společnosti s ručením omezeným a celková odluka tohoto majetku, tedy lze očekávat nejspíše prosazení varianty zohlednění nejen vnosů z výlučného majetku, ale i zohlednění hodnoty „podílu ve společnosti“ ke dni uzavření manželství (tedy odečet hodnoty majetku pořízeného před uzavřením manželství, včetně závazků).

Závěrem

Společnost a společné jmění manželů tak představuje široký prostor pro tvorbu soudní praxe a v případě sporných rozvodů a vypořádání společného jmění poskytuje pramalou právní předvídatelnost názorů soudů. Lze jen doporučit, aby manželé v případě tohoto typu podnikání zvážili jiný než zákonný režim společného jmění manželů.

JUDr. Petr Večeřa, advokát

Muzikář & Partners, advokátní kancelář